

**MARJORIE ELISABETH
PLUMMER**

**From Priest's Whore to
Pastor's Wife: Clerical
Marriage and the Process of
Reform in the Early German
Reformation. St Andrew's
Studies in Reformation
History. Farnham: Ashgate
2012. 340 s.**

Marjorie Elisabeth Plummerin teos *From Priest's Whore to Pastor's Wife: Clerical Marriage and the Process of Reform in the Early German Reformation* on perusteelliseen lähdeyöhön pohjautuva tuhti lukupaketti. Plummer selvittää tutkimuksessaan papiston avioliittoinstituution kehittymistä 1500-luvun Saksassa. Hänen keskeinen kysymyksensä on, millä tavoin vaatimus papiston selibaatista muuttui vaatimukseksi papiston avioitumisesta Saksan reformaation aikana ja mitä reaktioita muutos herätti. Plummer keskittyy tutkimaan aihetta varsin käytännönläheisesti, tuomalla esiin yksilöiden, yhteisöjen ja päättäjiä suhtautumisia pappien avioliittoon. Hän perustelee tutkimuksensa tarpeellisuutta sillä, että aihetta on lähestytty aiemmin lähinnä teologisten debattien kautta. Tutkimuksen ajallinen kattavuus on rajattu vuosiin 1513–1545. Maantieteellisesti tutkimuksen kohteina ovat Saksi, Franken ja Schwaben.

Plummer lähtee tutkimukseensa siitä, että papiston avioliitto oli paitsi teologinen kysymys, käytännössä myös ja ennen kaikkea sosiaalisiin normeihin liittyvä kysymys. Avioliitto muutti papin asemaa suhteessa kirkkoinstituutioon mutta myös suhteessa seurakuntalaisiin ja poliittisiin päättäjiin. Tämän vuoksi pappien sosiaalinen, poliittinen ja sukupuolirooli olivat suurten muutosten alla 1500-luvun ensimmäisellä puoliskolla.

Yleisesti ottaen Plummerin teoksesta on paljon positiivista sanottavaa. Se perustuu ansiokkaaseen yksilötason kuvaukseen. Valtava lähde-

työ, joka perustuu pääosin mikrohistoriallisten ja aiemmin laajasti hyödyntämättömien arkistolähteiden varaan, paljastaa arkielämän diskursseja ja tarjoaa merkittävän lisänäkökulman aiempaan tutkimukseen. Muutokset tutkittavassa ilmiössä tulevat esiin monella eri tasolla, mikä korostaa tilannekohtaisuuden ja eri toimijoiden merkitystä papiston avioliittokysymyksessä. Taulukot ja kuvat, joita tekijä tarjoaa kautta koko teoksen, havainnollistavat tekstiä ja lähdeyöskentelyä. Keskeiset käsitteet on kirjoitettu hakusulkeisiin myös alkuperäiskielellä. Kaiken kaikkiaan Plummer käsittelee aihettaan vakuuttavasti ja tutkittavan ilmiön monitahoisuuden huomioiden.

Toisaalta teos antaa aihetta myös kriittisiin huomioihin. Perinpohjainen lähdeyöskentely ja disposition rakenne aiheuttavat jonkin verran toistoja ja raskaslukuisuutta. Lähdemateriaalin valtava määrä näkyy teoksessa paitsi positiivisena tekijänä myös pirstaleisuutena – loppua kohden erisnimet ja tapahtumapaikat alkavat mennä väistämättä sekaisin. Lukijalta odotetaan myös jonkin verran pohjatietoja, mikä näkyy esimerkiksi siinä, ettei termeistä yleensä tarjota selityksiä edes nooteissa. Näistä esimerkkeinä ”French disease” ja ”imperial council”.

Suurehko puute liittyy kirkon ja Saksan maallisen vallan suhteiden pohjustamiseen, mitä kirjoittaja ei tee lainkaan. Pohjustus olisi kuitenkin paikallaan, jotta tapaus-esimerkein käsitellyt pääluvut olisi helpompi sijoittaa laajempaan perspektiiviin. Kysymyksiä herättää myös teoksen mieslähtöisyys. Jo ot-sikko itsessään vaatisi naisnäkökulman laajempimittaista esiintuomista. Tekijä on viitannut muun muassa Katharina Schütz Zellin apologiaan avioliitostaan pastori Matthias Zellin kanssa, mutta tekstiä ei ole kuitenkaan hyödynnetty tutkimuksessa. Vaikka naisten tuottamaa lähdemateriaalia on verrattain niukasti, silti naisten näkökulman vähäisyys yllättää – eritoten, koska Plummer

on johdannossa maininnut integroivansa tutkimukseensa sukupuoleen liittyviä kysymyksenasetteluja.

Käytännössä tutkimus jakautuu seitsemään päälukuun, joista ensimmäiset kolme etenevät kronologisesti. Ensimmäinen luku on luonteeltaan taustoittava ja käsittelee papiston selibaattia ja konkubiinisuh-teita 1400-luvun lopulta 1500-luvun alkuun. Plummer osoittaa, että selibaattilupauksesta huolimatta suuri osa papistosta eli konkubiinien kanssa avioliitonomaisissa perhesuhteissa. Huomio ei ole uusi; muun muassa Ruth Mazo Karras, Laura Wertheimer ja Roisin Cossar ovat tutkineet aihetta aiemmin. Plummer fokusoi käsitte-lynsä piispojen ja maallisen vallan yrityksiin kitkeä konkubiinisuhteet sekä näiden vallankäyttäjien asemaan rankaisjainstansseina. Hengellinen ja maallinen valta tekivät yhteistyötä, mutta olivat useammin törmäyskurssilla, kuten käy ilmi myös teoksen edetessä. Plummer käsittelee konkubinaatin kitkemistä osana 1400-luvun kirkollisia reformeja, joiden epäonnistuminen johti eneneviin vaatimuksiin papiston avioliitto-oikeudesta.

Toisessa pääluvussa käsitellään ensimmäisiä papiston avioliittoja Saksin alueella vuosina 1521–1523. Plummer toteaa, että Saksin alue on hyvä esimerkki teologisen debatin kääntymisessä sosiaalisesti liikkeeksi, joka ei ollut maallisten tai hengellisten vallankäyttäjien kontrollin piirissä. Tästä seurasi ”monimutkainen ja erimielisyyttä aiheuttava taistelu toimivallasta, joka oikeutti määrittelemään pappeja koskevat normit” (s. 52–53). Luvun keskiössä ovat kirkollisten auktoriteettien ja poliittisten johtajien yritykset käsitellä vaatimuksia papiston avioliitto-oikeudesta. Jotkut asiat jäävät lähinnä maininnan asteelle, kuten kysymys ruhtinaiden henkilökohtaisesta vakaumuksesta ja motiiveista tukea tai vastustaa evankelista liikettä.

Kolmas pääluku keskittyy kuvaamaan evankelisten näkemystä papiston avioliitosta sekä erityises-

ti heidän retoriikkaansa näiden näkemysten levittämisessä vuosina 1523–1525. Siten fokus siirtyy vallankäyttäjistä evankelisen liikkeen johtohahmoihin, joskin sekä piispojen että ruhtinaiden näkökulma on edelleen jatkuvasti esillä. Plummer kiteyttää muutoksen evankelisen puolen suhtautumistavassa siihen, miten argumentti yksittäisen papin oikeudesta valita avioliitto selibaatin sijaan ja papiston avioliiton laillisuuden puolesta muuttui vaatimukseksi kaikkien sellaisten pappien avioitumisesta, jotka eivät kyenneet pysymään siveinä (s. 119). Kirjoittaja osoittaa monessa kohdin, kuinka papiston avioliitoista tuli enenevässä määrin osa evankelista normikäyttäytymistä.

Seuraavat pääluvut käsittävät kukin ajanjakson 1520-luvun alusta 1540-luvun alkuun tai puoleenväliin. Siten käsittelytapa muuttuu kronologisesta selkeän temaattiseksi. Neljäs pääluku kuvaa entisten nunnien ja munkkien kokemuksia omista avioliitoistaan, jotka koettiin yhteiskunnallisesti pappien avioliittoja suuremmiksi rajanylityksiksi. Entiset nunnat ja munkit kohtasivat epäluuloja, jotka yleensä liittyivät heidän moraaliinsa ja jotka käytännössä vaikeuttivat heidän integroitumistaan yhteiskuntaan.

Plummer tuo selvästi esiin myös sen, kuinka evankelisten piirissä päädyttiin maallikoiden ja hengellisen elämän valinneiden jyrkästä erottelusta 1400-luvulla 1500-luvun alun käsitykseen yhteisistä normeista, jotka koskivat molempia ryhmiä. Siten kirjoittaja lähestyy myös laajempaa kysymystä ihmiskäsityksen vähittäisestä muutoksesta, joka näkyy monin tavoin nimenomaan 1500-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Tähän muutokseen kuului olennaisesti ajatus siitä, ettei luostarikilvoitus ole minkään ihmisryhmän hyve. Ansioistaan huolimatta luku jättää avoimeksi joitakin kysymyksiä. Esimerkiksi entisten nunnien siveellisyydestä esitettyjen epäilysten kuvaus antaisi aihetta pohdittua kyseisten naisten muodostaman

sukupuolittuneen sosiaalisen uhan luonnetta. Tätä kirjoittaja ei kuitenkaan tee.

Viidennessä pääluvussa käsitellään sekä evankelisten että katolisten auktoriteettien suhtautumista papiston konkubinaattiin. Plummer osoittaa, että vaikka molemmat tahot tuomitsivat konkubiinisuhteet, käytännössä tätä seuranneet toimenpiteet erosivat toisistaan merkittävästikin. Konkubinaatin rajoittamisen keinoista Plummer ottaa erityisesti esiin retoriikan ”yleisen järjestyksen” säilyttämisestä, sosiaalisen marginalisoinnin ja konkubiinien rankaisun papiston sijaan. Toisaalta kirjoittaja nostaa myös esiin paikallisten asukkaiden tuen, joka oli olennainen papiston seksuaalisen normiston määrittelyssä ja ylläpidossa ja jota ilman kirkon tai maallisen vallan oli vaikeaa käytännössä toimia. Kirjoittaja tekee saman huomion myös muissa pääluvuissa.

Kuudennessa pääluvussa käsitellään kysymystä siitä, miksi maallikot tahtoivat avioitua pappien tai entisten sääntökuntalaisten kanssa. Tässä pääluvussa kirjoittaja keskittyy lähinnä naisten kokemusten ja näkökulmien kuvaamiseen. Luvussa käsitellään omina kokonaisuuksinaan konkubiineja, porvariston tyttäriä ja nunnia. Esimerkiksi perheiden sekä käytännön politiikoinnin vaikutus nunnien avioliittoihin on tuotu hyvin esiin. Valittavasti on kuitenkin todettava, että Plummerin tutkimus ei aivan täytä toivottuja mittoja tämän päivän historian tutkimuksesta – naisnäkökulman käsittely yhdesä pääluvussa, lokeroituina omiin sosiaalisiin ryhmiinsä ei edusta sukupuolta integroivaa historian tutkimusta parhaimmillaan.

Seitsemäs ja viimeinen pääluku kuvaa papiston kotitalouksia sekä käsittelee kysymystä siitä, miksi papiston avioliiton paikallinen laillistaminen ei johtanut asiasta käytävän debatin loppumiseen. Kuten Plummer tuo esiin, yleiset sosiaaliset normit ja mielipideilmasto muuttuivat hitaammin kuin uudistuksia esittä-

vät ja puoltavat kannanotot antaisivat olettaa.

Kaiken kaikkiaan Plummerin teos on erinomainen lisä reformaatioajan tutkimukseen. Se valaisee ansiokkaasti 1500-luvun alkupuolen kirkollista, sosiaalista ja poliittista kenttää, jolla ei vaikutettu ainoastaan ylhäältä käsin vaan aivan yhtä lailla alhaalta, käytännön kautta.

SINI MIKKOLA
TEOL. MAIST., VANTAA

EVA-LENA KARLSSON,
INGRID LINDELL &
MAGNUS OLAUSSON
(RED.)

Stolthet & fördom: kvinna och konstnär i Frankrike och Sverige 1750–1860. Nationalmusei utställningskatalog. Stockholm: Nationalmuseum 2012. 300 s.

Nationalmuseets utställningskatalog *Stolthet & fördom* har utgivits i anslutning till en utställning med samma namn i utgivarens välkända lokaler i Stockholm. Namnet har lånats från författare Jane Austens kända klassiska verk *Pride and Prejudice* och är ett passande val. Läsaren kan dock fundera på om det hade varit möjligt att hitta ett namn som på ett ännu mer träffande sätt skulle ha illustrerat de svenska och franska kvinnliga konstnärerna under perioden 1750–1860. Austens originalverk var trots allt engelsk och översattes till svenska först 1920.

Utställningskatalogens konstnärliga innehåll blir synligt redan i dess yttre: publikationen är ett voluminöst verk med hårda stilfulla pärmar i rosa. Omslaget dekoreras av den kända franska konstnärinnans Antoinette Cécile Hortense Haudenbourt-Lescots (1784–1845) självporträtt från 1825. Den mörktonade målningen avbildar en fundersam dam med ett konstnärsvärtyg i handen. Sidorna